

УДК 633.2.031.

© 2008

В. І. Дудченко, кандидат сільськогосподарських наук
А. С. Харчук

Волинський інститут агропромислового виробництва УААН

ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ ЗЛАКОВИХ ТА БОБОВО-ЗЛАКОВИХ ЛУЧНИХ ТРАВСТОЇВ НА ОРНИХ ЗЕМЛЯХ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ ТА РЕЖИМІВ ВИКОРИСТАННЯ

Наведено результати досліджень вивчення впливу злакових і бобово-злакових багаторічних трав на продуктивність та якість корму створюваних сінокісних та пасовищних травостоїв залежно від строків сівби, видового складу травосумішок та режимів використання травостою на дерново-підзолистому ґрунті західного Полісся України.

В умовах ринкової економіки, коли можливості більшості госнодарств обмежені, важливий широкий вибір технологій створення сіяних травостоїв, які забезпечують в залежності від вкладених коштів, певний економічний ефект [1]. Величина, стабільність урожайності травостою, його білковість, поживність залежить від наявності в травосумішках бобових видів [2]. Розширення посівних площ багаторічних бобових трав і бобово-злакових травосумішок дасть змогу збільшити валове виробництво кормів, зокрема, сіна, підвищити його частку в раціонах тварин, особливо дійних корів, скоротити витрати концентратів [3]. У формуванні продуктивного травостою важливе значення має видовий склад трав, сівба трав в оптимальні строки та норма їх висіву. В умовах достатнього зволоження багаторічні трави можна висівати як раною весною під покрив вико-вівса на зелений корм чи сіно, пажитниці однорічної, так і літом безпокривно [4]. Різні види трав по-різному реагують на строки сівби, проте у відмінності від хлібних злаків відношення до строків сівби багатьох злакових трав не стоїть в прямій залежності від ступеня їх яровизації [5].

Метою наших досліджень було виявлення шляхів підвищення продуктивності і якості сіяних багаторічних травостоїв, використовуючи бобово-злакові трави у сумішках, сівбу в оптимальні строки безпокривно та підпокривно з підвищеною нормою висіву бобових.

Матеріали і методика досліджень. Дослідження проводили на сіяних угіддях Волинського інституту АПВ. Ґрунт дослідної ділянки дерново-підзолистий супіщаний. У шарі 0-20 см міститься гумусу 1,2 %, рухомих форм фосфору 18 мг та калію 7,4 мг на 100 г ґрунту, рН сольової витяжки 5,8. Розмір посівної ділянки 37,2 м², облікової 20 м². Повторність чотириразова. Досліди закладені весною та в літку 2001 р. Весняний посів суцільний, рядковий, покривна культура однорічні трави на зелений корм, літній – суцільний, рядковий, безпокривний. Схема досліду: вар. 1 – весняний строк сівби багаторічних злакових трав стоколосу безостого, 24 кг/га, сорт Козаровицький; вар. 2 – літній строк сівби; вар. 3,4 – бобово-злакова травосуміш (люцерна посівна, 18 кг/га, сорт Зайкевича + стоколос безостий, 12 кг/га/ весняного та літнього строків сівби. Вар. 5,6 – бобово-злакова травосуміш (конюшина лучна, 9 кг/га, сорт Носівський 5 + конюшина повзуча, 6 кг/га, сорт Волат + стоколос безостий, 8 кг/га + тимофіївка лучна, 7 кг/га, сорт – Люлінецька 1) весняного та літнього строків сівби. Травосумішки варіантів 1-4 сінокісного використання, варіантів 5,6 – багатукісного використання.

Результати досліджень. У середньому за три роки використання формувалася одновидовий злаковий травостій стоколосу безостого з урожайністю сухої маси 4,7; 4,3 т/га весняного підпокривного та літнього безпокривного строків сівби (табл. 1).

Найвищу урожайність сухої маси травостою (6,8 т/га) сінокісного використання одержали висіваючи трави навесні: покривна культура вико-овес на зелений корм, травосуміш люцерни посівної з стоколосом безостим. Приріст сухої маси до літньої безпокривної сівби 0,6 т/га. Злаковий травостій стоколосу безостого був менш продуктивним на 2,1-1,9 ц/га сухої маси порівняно з люцерно-злаковим.

Дещо нижчу урожайність травостою укісного використання (5,2-5,8 т/га) одержали висіваючи сумішки багаторічних трав конюшини лучної з конюшиною повзучою, стоколосом безостим, тимофіївкою лучною навесні підпокривно та влітку безпокривно. Весняний строк сівби вище названої травосумішки більш продуктивний, порівняно з літнім, приріст сухої маси травостою становив 0,6 т/га.

**1. Урожайність багаторічних трав залежно від строків сівби,
видового складу травосумішок та режимів використання
травостою (у середньому за 2002-2004 рр.)**

№ вар.	Строки сівби	*Режими використання	Урожайність сухої маси, т/га	Різниця до контролю	
				т/га	%
<i>Злаковий травостій</i>					
1.	Весняний підпокровний (контроль)	1	4,7	-	-
2.	Літній безпокровний (контроль)	1	4,3	-	-
<i>Люцерно-злаковий травостій</i>					
3.	Весняний підпокровний	1	6,8	2,1	30,9
4.	Літній безпокровний	1	6,2	1,9	30,6
<i>Конюшино-злаковий травостій</i>					
5.	Весняний підпокровний	2	5,8	1,1	20,0
6.	Літній безпокровний	2	5,2	0,9	17,3

Примітка: *1 – укісне використання травостою

**2– багатоукісне використання травостою

НІР_{0,5} т/га

Весняний підпокровний посів 0,53

Літній безпокровний посів 0,32

Компонентний склад травостою за роки досліджень змінювався залежно від видового складу трав та року користування ним. Кращі умови розвитку бобових трав склалися висіваючи у суміщі люцерни посівної з стоколосом безостим навесні підпокровно та літнім безпокровним строком. Травостій характеризується вмістом бобового компонента 51,7-52,5 % у середньому за три роки користування (табл. 2).

У пасовищному травості конюшини лучної з конюшиною повзучою, стоколосом безостим, тимофіївкою лучною безпокровного літнього строку сівби відсоток бобових у кормі – 45,4.

Біохімічний склад корму досліджуваних травостоїв залежав від видового їх складу. В сухій речовині бобово-злакові травостої порівняно із злаковими містили більше сирого протеїну і менше сирі клітковини. Вміст сирого протеїну в бобово-злаковому травості (люцерна посівна з стоколосом безостим) становив 12,3-13,7 %. Вміст золи у трав'яному кормі також був вищий у люцерно-злаковому травості, проте відсоток БЕР складав 39,5-39,7 (табл. 3).

2. Вплив строків сівби багаторічних трав, видового складу, режимів використання на компонентний склад травостою (у середньому за 2002-2004 рр.)

№ вар.	Строки сівби	*Режими використання	Ботаніко-господарські групи, %		
			злаки	бобові	різнотрав'я
<i>Злаковий травостій</i>					
1.	Весняний підпокровний (контроль)	1	91,3	-	8,7
2.	Літній безпокровний (контроль)	1	93,2	-	6,8
<i>Люцерно-злаковий травостій</i>					
3.	Весняний підпокровний	1	43,8	51,7	4,5
4.	Літній безпокровний	1	43,8	52,5	4,1
<i>Конюшино-злаковий травостій</i>					
5.	Весняний підпокровний	2	46,8	48,7	4,5
6.	Літній безпокровний	2	49,9	45,4	4,7

Примітка: *1 – укісне використання травостою,
 **2 – багатукісне використання травостою
 (дані за 2002-2003 рр.)

3. Хімічний склад корму залежно від строків сівби багаторічних трав та видового складу травостою (у середньому за 2002-2004 рр.), % до сухої маси

№ вар.	Строки сівби	Протеїн	Клітковина	Жир	Зола	БЕР
<i>Злаковий травостій</i>						
1.	Весняний підпокровний	8,0	31,0	3,4	4,6	43,1
2.	Літній безпокровний	8,3	30,7	3,4	4,4	42,5
<i>Люцерно-злаковий травостій</i>						
3.	Весняний підпокровний	12,3	29,5	3,3	5,9	39,7
4.	Літній безпокровний	13,7	29,5	3,4	5,7	39,5
<i>Конюшино-злаковий травостій</i>						
5.	Весняний підпокровний	10,1	27,2	3,1	4,7	46,1
6.	Літній безпокровний	9,7	28,7	3,4	5,0	43,0

Висновки. 1. В умовах західного Полісся Волині весняний підпокровний строк сівби злакових багаторічних трав стоколосу безостого і бобово-злакових продуктивніший порівняно із літнім безпокровним строком.

2. Весняний підпокривний строк сівби багаторічних трав люцерни посівної із стоколосом безостим сінокісного використання забезпечив одержання 6,8 т/га сухої маси травостою, що на 0,6 т/га вище порівняно з літнім і з кращими показниками якості корму.

3. Травосумішки багаторічних трав конюшини лучної з конюшиною повзучою, стоколосом безостим, тимофіївкою лучною пасовищного використання менш продуктивні порівняно із люцерно-злаковими, урожайність яких становила 5,2-5,8 т/га сухої маси.

Бібліографічний список

1. Векленко Ю. А. Економічна оцінка маловтратних прийомів створення і використання сіяних укiсно-пасовищних травостоїв // Корми і кормовиробництво. – № 51. – Вінниця «Тезис», 2003. – С. 235-237.

2. Ковбасюк П. У. Шляхи збереження бобових видів у травосумішках // Корми і кормовиробництво. № 51. – Вінниця «Тезис», 2003. – С. 214-215.

3. Собко М. Г., Гузенко І. Г., Собко Н. А. Люцерна у травосумішках польового кормовиробництва // Корми і кормовиробництво. – № 51. – Вінниця «Тезис», 2003. – С. 66-68.

4. Петриченко В. Ф., Макаренко П. С. Лучне кормовиробництво і на-сінництво трав. Посiбник для с.-г. вузiв. – Вінниця: Дiло, 2005. – С. 153-155.

5. Минина И. П. Коренное улучшение природной кормовой площади с созданием культурных сеяных сенокосов и пастбищ. В кн.: Природные сенокосы и пастбища. Под редакцией И.В. Ларина. М.-Л., Сельхозиздат, 1963. – С. 267-324.